

GEFAD / GUJGEF 32 (1): 83-101 (2012)

Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarında Doğacı Zekâ

The Naturalistic Intelligence in Behiç Ak's Children's Books

Hikmet CANBAY¹, Zeynep ÇETİNKAYA EDİZER²

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yenice Meslek Yüksekokulu, Çanakkale/ TÜRKİYE, canbayhikmet@gmail.com

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Çanakkale/TÜRKİYE, cetinkayazeynep@gmail.com

ÖZ

Bu çalışmada, Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında yer alan doğa ile ilgili durumları, doğacı zekâ alanıyla ilişkilendirme amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bir inceleme formu geliştirilmiştir. Form, "sınıflandırma", "doğa sevgisi" ve "farkında olma" olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, Behiç Ak'ın çocuklar için yazdığı kitaplardır. Yazarın yirmi bir kitabı, hazırlanan form doğrultusunda incelenmiştir. İncelenen kitaplarda, canlıları tanıma ve sınıflandırma ön planda yer almaktadır. "Farkında olma" boyutu çerçevesinde pek çok örneğe yer verildiği belirlenmiştir. Çalışmada, en düşük tekrarlanmanın doğa sevgisi boyutunda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan doğa sevgisi boyutunun, diğer boyutlara göre daha az ele alındığı ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk kitapları, Behiç Ak, Doğacı zekâ.

ABSTRACT

This study aims to relate the natural occurrences narrated in the children's books by Behiç Ak to the field of naturalistic intelligence. To this end, a screening form has been generated. The form consists of three dimensions: "classification", "love of nature" and "awareness". The research area of this study is the children's books written by Behiç Ak. Twenty one books of the author have been studied in terms of the generated form. Recognition and classification of living beings are highlighted in those books. It has been noted that the books contain many examples of "awareness". Furthermore, it has been concluded that love of nature is the least recurring dimension. Thus, it may be said that love of nature is highlighted less than the other dimensions.

Keywords: Children's books, Behiç Ak, Naturalistic intelligence.

GİRİŞ

İnsanların doğdukları andan itibaren yeme, içme gibi doğal güdülerinin yanı sıra bir de duygu ve düşüncelerini paylaşma istekleri oluşur. Bu istekleri karşılamada en etkili olan araç ise dildir. Aksan (2000, 11) dili, insanların “duygularını, düşüncelerini, isteklerini bütün incelikleriyle açığa vurmasına, yaşamını sürdürebilmesine olanak sağlayan” bir araç olarak tanımlamaktadır. Piaget’e göre dil, doğuştan var olan, öğrenme süreciyle geliştirilen ve artırılan bir olgudur (Akt. Küçükkaragöz, 2004, 96).

En genel anlamıyla dil, insanların anlaşmasını sağlayan bir araç olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifade ile dilin en temel özelliği, bir anlaşma aracı olmasıdır. Çocuk doğduğu andan itibaren dil denen yetiyi kullanarak çevresiyle iletişim içerisine girer. Bu yeti, bulunduğu çevreye göre şekil alır. Böylelikle ana dili oluşur. Ana dili, “insanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dil”dir (Vardar, 1998, 20).

Başlangıçta ana dilini edinen çocuk, okul çağına girmesiyle bu dili öğrenmeye başlar. Okullardaki ana dili öğretiminde dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi beceriler üzerinde durulur. Türkçe öğretiminin en temel amacı da bu temel becerileri ya da diğer bir ifade ile öğrenme alanlarını geliştirmektir. Milli Eğitim Bakanlığı (2006; 2009) tarafından hazırlanan Türkçe dersi öğretim programlarında da bu alanlar üzerinde ayrı ayrı durulmakta, öğretim sırasında öğrenciden beklenen kazanımlar, alanlara göre ayrıntılı bir biçimde verilmektedir. Belirlenen kazanımlar, bazı öğretim yaklaşımları temel alınarak şekillendirilmiştir. Programda, yapılandırıcı yaklaşım, beyin temelli öğrenme, bireysel farklılıklara duyarlı eğitim, öğrenci merkezli eğitim, sarmal, tematik ve beceri yaklaşımı gibi çağdaş yaklaşımların yanı sıra çoklu zekâ yaklaşımına da yer verilmiştir (MEB, 2009, 10). Böylelikle hazırlanan ders kitaplarında bu yaklaşımın özelliklerine dikkat edilmiştir.

Programın en önemli özelliklerinden biri de “temalar” üzerinde durmasıdır. Programda, düşünme, anlama, sorgulama vb. çalışma alanları için tematik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre temalar, öğrencilerin öğrendikleri bilgi ve becerilerin kullanılabilmesini sağlamaktadır (MEB, 2009: 142). Bu yaklaşıma bağlı

olarak Türkçe dersi programlarında “Atatürk, değerlerimiz, sağlık ve çevre, birey ve toplum, güzel ülkem Türkiye, yenilikler ve gelişmeler, dünyamız ve uzay, üretim, tüketim ve verimlilik, doğal afetler, güzel sanatlar, sevgi, millî kültür, toplum hayatı, okuma kültürü, iletişim, hak ve özgürlükler, bilim ve teknoloji, alışkanlıklar, doğa ve evren vb.” temalar belirtilmiştir (MEB, 2006: 58-60; MEB, 2009: 143). Her iki programda da belirtilen temalar, Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında kılavuz niteliği taşımaktadır. Hazırlanan kitaplarda, yukarıdaki temalara yer verilmektedir. Bu çalışmanın araştırma konusu olan “doğa” kavramı da her iki programda da yer almaktadır. Hatta ikinci devre öğrencileri için hazırlanan programda doğrudan “doğa ve evren” başlığına yer verilmektedir (MEB, 2006: 60).

Programda yararlanılan çoklu zekâ kuramının dayandığı alanlardan biri de doğacı zekâ alanıdır. Gardner, insanlarda tek bir zekânın değil, birbirinden farklı zekâların olduğunu belirtmiştir (Selçuk, 2004: 3). 1983 yılında yazdığı “Aklın Çerçevesi: Çoklu Zekâ Teorisi” adlı yazısında, zekânın tanımını, “problem çözme ve ürün yaratma” temeline dayandırır. Daha sonra bu tanımları, biyopsikolojik özelliği de ekleyerek genişletir. Bireyin zekâsında kültürün de etkili olduğunu belirtir. Zekâ, kültürle göre farklı biçimlerde şekillenmektedir (Gardner, 1999: 33-34). Gardner’ın ileri sürdüğü bu görüş, “çoklu zekâ” adıyla kuramlaşır.

Gardner ve Sternberg’e göre, “etkili düşüncenin ya da zihnin; soyut, birleştirici yeteneklere, zengin bir söz dağarcığına ve yeterli deneyime ihtiyacı vardır.” (Singer, 1998: 177). Zekânın, problem çözebilmede yeteneklerden ibaret olduğunu düşünen Gardner’a göre, geleneksel zekâ kavramı, insan zekâsının yalnızca dil ve mantıksal-matematiksel yönleriyle ilgilenmektedir (Demirel, 2006: 15). Oysaki zekâda çoğul özellik vardır.

Gardner (1999: 41-43), “sözel, mantıksal-matematiksel, görsel, bedensel, müziksel, sosyal ve içsel” olmak üzere yedi zekânın varlığını ileri sürer. 1996 yılından itibaren de doğacı zekâ, zekâ alanlarına eklenir (Revaz, 2002: 8). Bu zekâ çeşidi kısaca “doğadaki tüm canlıları tanıma, araştırma ve canlıların yaratılışları üzerine düşünme becerisi” olarak tanımlanır (Vural, 2005: 259). Bu zekânın içinde, doğal dünya içindeki nesnelere,

canlıları, bulutları, kayaları vb. durumları birbirinden ayırt etme özellikleri vardır (Gardner, 2010: 10). Günümüzde Gardner'ın doğacı zekâ anlayışına paralel olarak ekolojik zekâ ifadesi de ortaya çıkar. Bu anlayışa göre zekâ, bireyin içinde bulunur ancak hayatta kalmak için ihtiyaç duyulan ekolojik becerileri öğrenme ve ustaca kullanabilme için buna uygun bir zekaya, ekolojik zekaya, sahip olmak gerekir. Bu zekâ, insan etkinliklerini doğaya daha az zarar vermeye ve yeryüzünde sürdürülebilir bir hayat yaşamaya yönelir (Goleman, 2010: 44-49).

Alanyazına bakıldığında doğacı zekâyâ sahip kişilerin özellikleri ile ilgili pek çok tanım ve sıralama görülmektedir. Bu çalışmaların üzerinde durdukları ortak noktalar, şu şekilde gösterilebilir (Demirel, 2006: 46; Gen, 2000: 3; Leblanc, 1997: 3; Myriam, 2008: 14; Özden, 2009: 122; Saban, 2005: 15; Sathyanesan, 2006: 6; Selçuk, 2004: 66; Vural, 2005: 6):

1. Farklı doğa yapılarını -renk, ses, koku, şekil, tat gibi bilgileri- bilir.
2. Doğal yaşamda meydana gelen olayları gözler.
3. Doğal yaşamın karakteristik özelliklerini bilir.
4. Doğadaki canlıları tanıyıp ve özelliklerini bilir.
5. Doğadaki canlıların benzer ve farklılıklarını ayırt ederek onları sınıflar.
6. Doğadaki cansız nesnelere sınıflar.
7. Bitki (çiçek, sebze vs.) yetiştirir.
8. Hayvan besler.
9. İnsan vücuduna ilgi duyar.
10. Doğa gezilerini sever/yapar.
11. Hayvanat bahçelerine gezileri sever.
12. Tarih müzelerine gezileri sever.
13. Doğa olaylarına karşı hassas ve duyarlıdır.

14. Doğayla ilgili konulara meraklıdır.
15. Hayvanları koruma konusuyla ilgilenir.
16. Çevreyi koruma konusuyla ilgilenir.
17. Kelebek, böcek vb. koleksiyonu oluşturur.
18. Doğanın insana etkisini fark eder.
19. İnsanın doğaya etkisini fark eder.
20. Doğal yaşamın geleceğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
21. Doğa ile ilgili kitaplara ve dergilere ilgi duyar.
22. Doğa ile ilgili filmlere ve belgesellere ilgi duyar.
23. İnsanın var oluşunun nedenlerini ve kendi var oluşunu düşünür.

Yukarıdaki maddelerde de görüldüğü gibi doğacı zekâya sahip bireylerin doğayı tanıma, gözleme, sınıflandırma, ayırt etme ve farkına varma gibi özellikleri vardır. Her bireyde bu tür özellikleri görmek mümkündür. Ancak bazılarında bu özellikler güçlüyken bazılarında da zayıftır. Bu farklılığı ortadan kaldırma, diğer bir ifade ile zayıf yanı güçlendirme, okullarda öğretim yoluyla gerçekleştirilebilir. Zaten “çoklu zekâ kuramının amacı, eğitimde bireylerin neler yapabildiğinden ziyade, neler yapabileceğinin düşünülmesidir.” (Demirel, 2009: 141). Günümüzde hazırlanan öğretim programlarında da bu yaklaşım benimsenmektedir.

Bu araştırmada, programda yer alan “doğa ve evren teması” ve “doğacı zekâ” yaklaşımı temel alınarak kitap incelemesi yapılmıştır. Bilindiği gibi kitaplar, kazandırılmak istenen özellikleri etkili bir biçimde bireylere aktarmaya yarayan araçlardır. Çocukların eğitiminde de bu araçlara başvurulmaktadır. Alanyazına bakıldığında çocuklara yönelik hazırlanan kitapların içerik açısından değerlendirilmesine yönelik çeşitli çalışmalar olduğu görülmektedir. Taşdemir (2005), 60 tane çocuk öykü ve romanını incelemiş, bu kitapların içerik açısından yeterli olduklarını ifade etmiştir. Demircan (2006), TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki 36 çocuk kitabını değerlendirmeye almış, bu

kitaplardan 33 tanesinin konu-plan açısından yeterli ölçütleri taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Çetinkaya (2007), ilköğretim birinci kademe öğretmenlerinin öğrencilere önerdiği 100 tane masal kitabına yönelik içerik analizi yapmış, kitapların %63'ünün etik özelliklere yönelik olduğunu belirlemiştir. Gönen ve arkadaşları (2011), ilköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik 100 adet çocuk kitabındaki 284 öykü ve masal türündeki metinleri inceleyerek bu kitaplarda konu çeşitliliğinin olmadığı, bazı önemli karakter özelliklerine yer verilmediği ve bazı kitapların mesaj içermediğini belirtmişlerdir. Çalışmada, 35 metinde doğa bilinci ve hayvan sevgisi konularının işlendiği sonucuna da ulaşmışlardır. Veziroğlu ve Gönen (2012) de 250 tane resimli çocuk kitabını, Okul Öncesi Eğitim Programındaki 36-72 aylık çocukların eğitimi için belirlenen amaç ve kazanımlara göre incelemişlerdir. Araştırmacılar, kitapların programda yer alan “psiko-motor, sosyal-duygusal alan, dil, bilişsel, özbakım” gelişim alanlarıyla ilgili 264 kazanımın %18.5 oranında karşıladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Alanyazında, “çocuk kitaplarında doğa” konusunu irdelemeye yönelik çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır. Kuzu (2008), Aytül Akal'ın beş seriden oluşan masallarını inceleyerek bu masalların çocukta çevre bilinci geliştirme konusunda etkili olabileceğini belirtmiştir. Kupetz ve Twiest (2000), çocuk edebiyatının doğaya karşı tutumları geliştirmede olumlu bir etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Kitapları, çocukların doğayı anlamasında etkili bir araç olarak nitelendiren Wells ve Zeece (2007), çevre eğitiminde kullanılabilir 20 çocuk kitabını incelemişlerdir. Christenson (2009) çocuk edebiyatı aracılığıyla geri dönüşüm konusunun öğretilebileceğini belirtmiş, bunun için 20 tane çocuk kitabını incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, bu kitapların temel bilgileri vermede yeterli olduğunu ancak çocukların eleştirel düşüncelerini sağlama bakımından eksik kaldığını ifade etmiştir.

Doğa, bütünsel bir yapıya sahip, birbiriyle iç içe olan pek çok özelliği içinde barındırır. Bu yapının önemi, küçük yaşlardan itibaren verilen eğitimlerle kazandırılabilir. Metinler, kurgusal ürünler olsa da çocuklara gerçek dünyaya ilişkin pek çok ipucu sunarlar. Metinler aracılığıyla çocuklarda doğaya ilişkin bir farkındalık yaratılabilir.

Bunun için öncelikle bu özellikleri taşıyan metinlerin belirlenmesi ve betimsel olarak incelenmesi gerekmektedir.

Çalışmada, çocuklar için kitap yazan yazar Behiç Ak'ın eserleri incelemeye alınmıştır. Bu eserlerin incelenmesinin sebebi, yazarın çocuklar için yazmış olduğu kitapların temelinde doğanın yer almasıdır. Yazar, doğanın farklı alanlarına değinen konularda çocuk kitapları yazmıştır. Dikkat Su, Dikkat Dünya gibi kitaplarında doğa konusuna doğrudan yer verilirken Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, Alaaddin'in Geveze Su Boruları gibi kitaplarında doğayla ilgili dolaylı anlatımlara yer verilmektedir. Bu çalışmada da Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında yer alan doğa ile ilgili durumları, doğacı zekâ alanıyla ilişkilendirme ve Türkçe derslerinde bu metinlerden yararlanma ile ilgili önerilerde bulunma amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, "Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında, doğacı zekâ alanına ilişkin hangi özellikler yer almaktadır?" sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir:

1. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında, doğacı zekâ alanının sınıflandırma alt boyutuna ilişkin hangi özellikler yer almaktadır?
2. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında, doğacı zekâ alanının doğa sevgisi alt boyutuna ilişkin hangi özellikler yer almaktadır?
3. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında, doğacı zekâ alanının farkında olma alt boyutuna ilişkin hangi özellikler yer almaktadır?

YÖNTEM

Araştırmada var olan bir durumu ortaya koymak amaçlandığı için betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, "geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır." (Karasar, 2004: 77). Bu modelde, araştırma konusu genişlemesine incelenir (Ural ve Kılıç, 2006: 19).

Araştırma Grubu

Çalışmanın evrenini, Behiç Ak'ın çocuk kitapları oluşturmaktadır ve evrendeki kitapların hepsine ulaşılmıştır. Çalışmanın inceleme grubunda bulunan eserler aşağıda verilmektedir:

1. Kitap: Alaaddin'in Geveze Su Boruları, Günışığı Kitaplığı, İstanbul 2008.
2. Kitap: Ayşe'nin Bulut Projesi, Doğal Hayatı Koruma Vakfı, İstanbul 2007.
3. Kitap: Ben Ne Zaman Doğdum?, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2004.
4. Kitap: Benim Bir Karışım, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2004.
5. Kitap: Bilyalar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.
6. Kitap: Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2004.
7. Kitap: Büyükanne ve Miyop Ejderha, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2008.
8. Kitap: Dikkat Dünya, Borçelik, İstanbul 1999.
9. Kitap: Dikkat Su, İski, İstanbul 1992.
10. Kitap: Doğumgünü Hediyesi, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2006.
11. Kitap: Gökdelene Giren Bulut, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2008.
12. Kitap: Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Günışığı Kitaplığı, İstanbul 2007.
13. Kitap: Havva ile Kaplumbağa, Günışığı Kitaplığı, İstanbul 2010.
14. Kitap: Karadeniz'deki Yunus, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2007.
15. Kitap: Kedi Adası, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2009.
16. Kitap: Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Günışığı Kitaplığı, İstanbul 2008.
17. Kitap: Rüzgârın Üzerindeki Şehir, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2009.
18. Kitap: Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor, ODTÜ Yay., Ankara 2007.
19. Kitap: Uyurgezer Fil, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2007.

20. Kitap: Vapurları Seven Çocuk, Günışığı Kitaplığı, İstanbul 2009.

21. Kitap: Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı, Günışığı Kitaplığı, İstanbul 2008.

Verilerin Toplanması

Araştırmada öncelikle doğacı zekâ alanı ile ilgili alanyazın taraması yapılmış, doğacı zekâ alanına sahip kişilerde bulunan özelliklerin bir listesi çıkarılmıştır. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının okunması sırasında yukarıdaki maddelere eklemeler ve çıkarmalar yapılarak listeye son şekli verilmiştir. Oluşan liste, ikisi ölçme değerlendirme ve biri dil alanında olmak üzere üç uzmana gösterilmiştir. Uzmanlar, boyutları adlandırmaya, maddeleri boyutlara göre uygun sınıflandırmaya ve dilin anlaşılır olmasına yönelik düzeltmeler yapmışlardır. Gelen eleştiriler doğrultusunda aşağıdaki inceleme formu oluşturulmuştur.

1. Boyut: Sınıflandırma.

1.1. Farklı doğa yapılarını -renk, ses, koku, şekil, tat gibi bilgileri- bilir.

1.2. Doğal yaşamın karakteristik özelliklerini bilir.

1.3. Doğadaki canlıları tanıy ve özelliklerini bilir.

1.4. Doğadaki canlıların benzer ve farklılıklarını ayırt ederek onları sınıflar.

1.5. Doğadaki cansız nesnelere sınıflar.

2. Boyut: Doğa sevgisi.

2.1. Bitki (çiçek, sebze vs.) yetiştirir.

2.2. Hayvan besler.

2.3. Doğa gezilerini sever/yapar.

2.4. Doğa ile ilgili kitaplara ve dergilere ilgi duyar.

2.5. Doğa ile ilgili filmlere ve belgesellere ilgi duyar.

3. Boyut: Farkında olma.

- 3.1. Doğal yaşamda meydana gelen olayları gözler.
- 3.2. İnsan vücuduna ilgi duyar.
- 3.3. Doğa olaylarına karşı hassas ve duyarlıdır.
- 3.4. Doğayla ilgili konulara meraklıdır.
- 3.5. Hayvanları koruma konusuyla ilgilenir.
- 3.6. Çevreyi koruma konusuyla ilgilenir.
- 3.7. Doğanın insana etkisini fark eder.
- 3.8. İnsanın doğaya etkisini fark eder.
- 3.9. Doğal yaşamın geleceğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
- 3.10. İnsanın var oluşunun nedenlerini ve kendi var oluşunu düşünür.

Verilerin Çözümlemesi ve Analizi

Bu çalışmanın araştırmacıları, oluşturulan form doğrultusunda, metinlerde doğacı zekâ ile ilgili geçen özellikleri ve her bir özelliğin kaç kitapta geçtiğini belirlemişlerdir. Buna göre frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Çalışmada, çocuk edebiyatı alanında ürünler veren Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında yer alan doğa ile ilgili durumları, doğacı zekâ alanının özellikleri açısından irdeleme amaçlanmıştır. Araştırmada, "Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında, doğacı zekâ alanına ilişkin hangi özellikler yer almaktadır?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bunun için oluşturulan formda yer alan maddeler, yazarın çocuklar için yazmış olduğu yirmi bir kitapta taranmış, elde edilen veriler frekans ve yüzdelere çevrilmiştir. Her bir boyutla ilgili tablolar oluşturulmuştur.

Sınıflandırma Alt Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi, “Behiç Ak’ın çocuk kitaplarında, doğacı zekâ alanının sınıflandırma alt boyutuna ilişkin hangi özellikler yer almaktadır?” şeklindedir. Bu probleme ilişkin elde edilen bulgular, Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Doğacı Zekâ Alanıyla İlgili “Sınıflandırma” Boyutuna İlişkin Özelliklerin Kitaplara Göre Dağılımı

Md	Örnek Cümleler	Tekrarlanma Sıklığı	
		f	%
1.1.	“Taşlar yaşlandıkça, rüzgârın etkisiyle aşınır ve pürüzsüz bir yüzeye sahip olurlar.” (Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, s.21).	3	14.28
1.2.	“ ‘Bir yıldızda hayat olabilmesi için, orada su ve oksijen bulunması lazım,’ dedi.” (Alaaddin’in Geveze Su Boruları, s. 30).	3	14.28
1.3.	“ ‘Aaa, bir yunus balığı bu!’ diye sevinçle çığlık atmış İsmail. Yunus, bu çığlıktan ürküp Karadeniz’in karanlık sularına dalarak yok olmuş.” (Karadeniz’deki Yunus, s.8).	14	66.66
1.4.	“ ‘Biz uzak akrabayız.’ dedi tavşan. ‘Ama bol miktarda ortak özelliğimiz var. Oksijen tüketiyoruz, karbondioksit üretiyoruz. Her ikimiz de bitkilerle uyum içindeyiz.’ ” (Dikkat Dünya, s.5).	12	57.14
1.5.	“Dünyadaki su; katı, sıvı ve gaz olarak denizlerde, okyanuslarda, göllerde, nehirlerde, yer altı sularında, buzullarda ve tabii ki bulutlarda toplanmıştır.” (Ayşe’nin Bulut Projesi, s.13).	3	14.28

Tablo 1’e genel olarak bakıldığında, en yüksek tekrarlanma sıklığının “sınıflandırma” boyutunda olduğu görülmektedir. “1.3. Doğadaki canlıları tanır ve özelliklerini bilir.” (f=14) ve “1.4. Doğadaki canlıların benzer ve farklılıklarını ayırt ederek onları sınıflar.” (f=12) maddeleri %50’nin üzerinde tekrarlanan maddeler olmuştur. İncelenen kitaplarda, canlıları tanıma ve sınıflandırma özelliklerine daha fazla yer verildiği belirtilebilir. Aynı boyutta yer alan “1.1. Farklı doğa yapılarını -renk, ses, koku, şekil, tat gibi bilgileri- bilir.” (f=3), “1.2. Doğal yaşamın karakteristik özelliklerini bilir.”

(f=3) ve “1.5. Doğadaki cansız nesnelere sınıflar.” (f=3) maddelerine ise %14.28 oranında yer verilmiştir. Bu maddelere, incelenen kitaplarda az yer verildiği belirtilebilir. Ancak genel olarak bilme ve sınıflandırmanın ön planda olduğu ifade edilebilir.

Doğa Sevgisi Alt Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmamızın ikinci alt problemi, “Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında, doğacı zekâ alanının doğa sevgisi alt boyutuna ilişkin hangi özellikler yer almaktadır?” şeklindedir. Bu boyuta ait bulgular, Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Doğacı Zekâ Alanıyla İlgili “Doğa Sevgisi” Boyutuna İlişkin Özelliklerin Kitaplara Göre Dağılımı

Md	Örnek Cümleler	Tekrarlanma Sıklığı	
		f	%
2.1.	“Hemen koşup, bir ağaç fidanı aldılar ve eski çınarın yerine diktiler. İbo'nun dediği gibi yaptılar: Onu her gün suladılar ve her akşam yanında bir güzel horladılar.” (Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı, s. 29).	5	23.80
2.2.	“ ‘Kedilerin aşlarını yapıyor, bakımlarını yapıyor, sakat hayvanlara sahip çıkıyor. Bütün parasını da onları beslemeye harcıyor. Böyle hırsız can kurban! İsmi de söyleyeyim: Aysel Hanım! ’ ”(Kedilerin Kaybolma Mevsimi, s.41).	7	33.33
2.3.	“Köyün çocukları, çınar ağacının üstünde gezinir, şarkı söyler, piknik yapar, dallarına kurdukları salıncaklarda sallanırlardı.” (Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı, s.10).	4	19.04
2.4.	“ ‘Göçmen kuşlarla ilgili çok güzel bir de kitap yaptık.’ ” (Havva İle Kaplumbağa, s. 28).	1	4.76
2.5.	“Memo karganın yaşadığı kovuğa çıkınca çok şaşırıldı. ‘Vay canına film makinesinden, deney tüplerine kadar her şey var burada.’ ‘Geç otur şöyle’ dedi karga. ‘Birazdan gösteri başlıyor.’ ” (Dikkat Su, s. 5).	1	4.76

Araştırmamızın ikinci boyutu olan “doğa sevgisi” başlığı altında en çok tekrarın “2.2. Hayvan besler.” (f=7) ve “2.1. Bitki (çiçek, sebze vs.). yetiştirir.” (f=5) maddelerinde olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla “2.3. Doğa gezilerini sever.” (f=4), “2.4. Doğa ile ilgili kitaplara ve dergilere ilgili duyar.” (f=1) ve “2.5. Doğa ile ilgili filmlere

ve belgesellere ilgi duyar.” (f=1) maddeleri gelmektedir. Frekans ve yüzdelere bakıldığında genel olarak incelenen kitaplarda, bu boyuttaki maddelere pek yer verilmediği söylenebilir.

Farkında Olma Alt Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın son alt problemi, “Behiç Ak’ın çocuk kitaplarında, doğacı zekâ alanının farkında olma alt boyutuna ilişkin hangi özellikler yer almaktadır?” şeklindedir. Bu boyuta ait bulgular, Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Doğacı Zekâ Alanıyla İlgili “Farkında Olma” Boyutuna İlişkin Özelliklerin Kitaplara Göre Dağılımı

Md	Örnek Cümleler	Tekrarlanma Sıklığı	
		f	%
3.1.	“Pencerenin önündeki yumurta birden bire çatladı. Memo günlerdir o yumurtayı gözlüyor, ‘Acaba içinden ne zaman kuş çıkacak?’ diye annesine sorup duruyordu.” (Ben Ne Zaman Doğdum? , s.5).	9	42.85
3.2.	“Aç bakayım elini, karışlarımızı karşılaştıralım.” (Benim Bir Karışım, s.9).	8	38.09
3.3.	“ ‘Nasıl olabilir?’ diye bağırılmış İsmail. ‘Koskoca denizdeki balıklar nasıl bitebilir?’” (Karadeniz’deki Yunus, s.11).	5	23.80
3.4.	“ ‘Yani havanın kirlenmesi, toprağın, göllerin, ırmakların ve yer altı sularının kirlenmesine neden olur. Öyle mi?’ diye sordu Memo.” (Dikkat Su, s.20).	6	28.57
3.5.	“Kadın ‘Aşağısı binlerce arabanın dönen tekerlekleriyle dolu. Zavallı kedilere yaşayacak yer kalmadı. N’apım? Ben de onları buraya çıkardım’ demiş.” (Gökdelene Giren Bulut, s. 17).	4	19.04
3.6.	“Bisikletle veya yürüyerek gidebileceğin yere, sakın otomobil veya otobüsle gitme!” (Dikkat Dünya, s.20).	7	33.33
3.7.	“Susuzluk salgın hastalığa bile neden olabilir!” (Alaaddin’in Geveze Su Boruları, s.36).	5	23.80
3.8.	“Artık mahallelinin bir kısmı çöplerini yalının bahçesine boşaltmaya başlamıştı. Güzelim bahçe birkaç haftada, dibi delik tencereler, eski televizyonlar, naylon torbalar, balık kılçıkları, patlamış araba lastikleri, kırık çerçevelerle doluvermişti.” (Vapurları Seven Çocuk, s.41).	6	28.57
3.9.	“ ‘Bu gidişle bu, son gördüğün yunus balığı olabilir’ dedi	5	23.80

sevimli yunus. ‘Neden?’ ‘Neden olacak, yaşama ortamımız yok ediliyor. Farkında değilsin galiba?’ ” (Dikkat Dünya, s.11).		
3.10. “Bir kaplumbağa, bir ağaç, bir bitki, bir meltem kadar doğaya aitti o.” (Havva İle Kaplumbağa, s.19).	2	9.52

Araştırmanın en geniş boyutu olan “farkında olma” boyutunda en çok tekrarlanan madde, ilk maddedir. “3.1. Doğal yaşamda meydana gelen olayları gözler.” (f=9) maddesi, %42.85 oranında tekrarlanmaktadır. Gözlem, farkında olmanın en temel özelliklerinden biridir. Gözlem yapmanın sorun çözme açısından atılması gereken ilk adımlardan biri olduğu söylenebilir. Diğer maddelere bakıldığında %38.09 oranında “3.2. İnsan vücudunun işleyişine ilgi duyar.” (f=8), %33.33 oranında “3.6. Çevreyi koruma konusuyla ilgilenir.” (f=7), %28.57 oranında “3.4. Doğayla ilgili konulara meraklıdır.” (f=6), %28.57 oranında “3.8. İnsanın doğaya etkisini fark eder.” (f=6), %23.80 oranında “3.3. Doğa olaylarına karşı hassas ve duyarlıdır.” (f=5), %23.80 oranında “3.7. Doğanın insana etkisini fark eder.” (f=5), %23.80 oranında “3.9. Doğal yaşamın geleceğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” (f=5), %19.04 oranında “3.5. Hayvanları koruma konusuyla ilgilenir.” (f=4) ve %9.52 oranında “3.10. İnsanın var oluşunun nedenlerini ve kendi var oluşunu düşünür.” (f=2) maddelerine yer verildiği görülmektedir. Bu boyuttaki maddelere genel olarak bakıldığında tekrarlanma oranlarının yüksek olduğu ancak en üst aşama olan “İnsanın var oluşunun nedenlerini ve kendi var oluşunu düşünür.” maddesinin ise en düşük düzeyde ele alındığı belirtilebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada, Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında yer alan doğa ile ilgili durumları, doğacı zekâ alanıyla ilişkilendirme amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan incelemelere bağlı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında, doğacı zekâ alanına ilişkin belirlenen özelliklerin hepsi bulunmaktadır. Bu sonuca bağlı olarak kitapların doğa konusu açısından zengin olduğu belirtilebilir. Kuzu (2008) da Aytül Akal'ın masallarının çocukta çevre bilinci

geliştirme konusunda etkili olabileceğini ifade etmiştir. Wells ve Zeece (2007), çevre eğitiminde kullanılabilir 20 kitap belirlemiştir. Gönen ve arkadaşları (2011) da inceledikleri 35 metinde doğa bilinci ve hayvan sevgisi konularının işlendiğini belirtmişlerdir. Christenson (2009), 20 çocuk kitabını inceleyerek bunların geri dönüşüm konusunda temel bilgileri verme açısından kullanılabilirliğini belirtmiştir.

2. Maddeler genel olarak değerlendirildiğinde, incelenen kitaplarda en çok “sınıflandırma” boyutunda yer alan “Doğadaki canlıları tanıy ve özelliklerini bilir.” ve “Doğadaki canlıların benzer ve farklılıklarını ayırt ederek onları sınıflar.” maddelerine yer verildiği görülmektedir. Bu duruma bağlı olarak kitaplarda doğacı zekânın en temel özelliklerine ağırlık verildiği söylenebilir. İncelenen kitaplarda, canlıları tanıma ve sınıflandırma ön planda yer almaktadır. Aynı boyutta yer alan “Farklı doğa yapılarını - renk, ses, koku, şekil, tat gibi bilgileri- bilir.”, “Doğal yaşamın karakteristik özelliklerini bilir.” ve “Doğadaki cansız nesnelere sınıflar.” maddelerine ise daha düşük bir oranda yer verilse de temelde aynı durum üzerinde durulduğu belirtilebilir.

3. “Doğa sevgisi” boyutunda, en çok “Hayvan besler.” ve “Bitki yetiştirir.” maddelerinin tekrarlandığı belirlenmiştir. “Doğa gezilerini sever.”, “Doğa ile ilgili kitaplara ve dergilere ilgi duyar.” ve “Doğa ile ilgili filmlere ve belgesellere ilgi duyar.” maddelerine ise daha az yer verilmiştir. Frekans ve yüzdelere bakıldığında, genel olarak bu boyuttaki maddelere pek yer verilmediği söylenebilir. Doğacı zekânın tanımına bakıldığında “doğadaki tüm canlıları tanıma, araştırma ve canlıların yaratılışları üzerine düşünme becerisi” şeklinde bir tanım yapıldığı görülmektedir (Vural, 2005: 259). Bu tanımda da “doğa sevgisi” ifadesi yer almamaktadır. Bu açıdan tanımda da bir eksiklik olduğu belirtilebilir.

4. Alanyazına bağlı olarak belirlenen maddelerde en geniş boyutun “farkında olma” boyutu olduğu söylenebilir. Bu boyutta en çok “Doğal yaşamda meydana gelen olayları gözler.” maddesi tekrarlanmıştır. Gözlem, merak ve fark etme araştırmanın temelini oluşturan önemli özelliklerdir. Böyle bir alt yapı, doğal olarak da çıkarımda bulunma ve düşünmeyi harekete geçirecektir. Bu açıdan incelenen kitaplarda bu durumlara uygun örnek durumlara yer verildiği ve doğacı zekânın tanımına uygun bir yaklaşımın

sergilendiği söylenebilir. Çalışmada, farkında olma boyutunda yer alan “İnsanın var oluşunun nedenlerini ve kendi var oluşunu düşünür.” maddesine sadece iki kitapta yer verildiği de belirlenmiştir. Oysaki insanın kendini doğanın bir parçası olarak görmesi ve bunun üzerinde düşünerek kendi varlığını sorgulaması en üst düzeyde yer alan bir kazanımdır. Bu açıdan incelenen kitaplarda bu özelliğin zayıf kaldığı söylenebilir.

Boyutlar genel olarak değerlendirildiğinde kitaplarda en çok sınıflandırma boyutunun tekrarlandığı, sonra farkında olma boyutunun geldiği belirtilebilir. En düşük tekrarlanma ise doğa sevgisi boyutunda olmaktadır. Bu açıdan doğa sevgisi boyutunun, diğer boyutlara göre daha az ele alındığı ifade edilebilir.

Araştırmanın sonuçlarına bağlı olarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Doğaya ilişkin alt yapı oluşturma açısından yazarın çocuk kitaplarından yararlanılabileceği söylenebilir. İncelenen kitaplarda, farkında olma boyutu açısından pek çok özelliğe yer verildiği görülmüştür. Farkında olma, eyleme geçme açısından temel aşamalardan biridir. Buna bağlı olarak kitapların bu açıdan da kullanılabileceği belirtilebilir.
2. Kitaplarda, doğa sevgisi açısından daha az özellik belirlenmiştir. İncelenen kitapların bu açıdan zayıf olduğu söylenebilir. Doğacı zekâ tanımında da doğa sevgisi ifadesine yer verilmediği görülmüştür. Tanımın bu doğrultuda geliştirilmesi gerektiği ifade edilebilir.
3. Doğa zekâsını geliştirmeye yönelik hazırlanan kitapların “farklı doğa yapılarını bilme ve sınıflandırma; canlıları besleme ve doğa ile ilgili yayınları takip etme; doğal yaşamda meydana gelen olaylara karşı hassas olma ve doğal yaşamın geleceğine ilişkin çıkarımlarda bulunma” gibi özellikler taşıması gerektiği belirtilebilir.
4. Metinlerden eğitimde yararlanılması amacıyla çocuklar için yazılmış başka kitapların da bu açıdan incelenmesi gerektiği ifade edilebilir.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil (Ana çizgileriyle dilbilim)* (1. Cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Christenson, M. A. (2009). Children's literature on recycling: what does it contribute to environmental literacy? *Applied Environmental Education & Communication*, 7(4), 144-154.
- Çetinkaya, Z. (2007). *Masalların Türkçe öğretimindeki yeri ve önemi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Demircan, C. (2006). TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27.
- Demirel, Ö., Başbay A. ve Erdem, E. (2006). *Eğitimde çoklu zekâ kuram ve uygulama*, Ankara: Pegem A.
- Gardner, H. (1999). *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st Century*. New York: Basic Books.
- Gardner, H. (2010). Çoklu zeka kuramı – yaratıcılık – gelecek için beş akıl. 1. Uluslararası Yaşayan Kuramcılar Konferansı Howard Gardner (23-24 Mayıs 2009) (Çev. Hasibe Kale). Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Gen, R. (2000). Technology a multiple intelligences: The praxis of learning intelligences. *Education at a Distance*, 14(5), 2-7.
- Goleman, D. (2010). *Ekolojik zeka*. İstanbul: Optimist.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 250-265.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kupetz, B. N., & Twiest, M. M. (2000). Nature, literature, and young children: A natural combination. *Young Children*, 55(1), 59-63.
- Kuzu, T. (2008). Aytül Akal'ın masallarıyla çocukta çevre bilinci geliştirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 327-339.
- Küçükkaragöz, H. (2004). Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. İçinde, B. Yeşilyaprak (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (75-107). Ankara: Pegem A.
- Leblanc, R. (1997). Une difficulté d'apprentissage: Sous la lentille du modele des intelligences multiples. *Faculté d'Education*, 25(2), 3-22.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB.
- MEB (2009). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- Myriam, B. (2008). Enseigner l'anglais en UPI: Agir pour apprendre. *Memoire 2 CA-SH*, 14-41.
- Özden, Y. (2009). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem A.
- Revaz, N. (2002). Une ou plusieurs intelligences petit tour d'horizon. *ORDP*, 4, 4-48.
- Saban, A. (2005). *Çoklu zekâ teorisi ve eğitim*. Ankara: Nobel.
- Sathyanesan, P. (2006). Multiple intelligence in language learning. *The Kerela Journal of Education Research and Extension*, 2(1), 5-9.
- Selçuk, Z., Kayılı, H. ve Okut, L. (2004). *Çoklu zekâ uygulamaları*. Ankara: Nobel.
- Singer, D. G., & Singer, J. L. (1998). *Çocuklarda yaratıcılığın gelişimi*. İstanbul: Gendaş.
- Taşdemir, M. (2005). Eğitsel bir materyal olarak çocuk hikâye ve romanlarının nitelik düzeyi. *Milli Eğitim Dergisi*, 168(3), 7-29.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2006). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Detay.
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: ABC.
- Veziroğlu, M. ve Gönen, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının MEB okul öncesi eğitim programındaki kazanımlara uygunluğunun incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 226-238.
- Vural, B. (2005). *Öğrenci merkezli eğitim ve çoklu zekâ*. İstanbul: Hayat.
- Wells, R. ve Zeece, P. D. (2007). My place in my world: literature for place-based environmental education. *Early Childhood Education Journal*, 35(3), 285-291.

SUMMARY

“Multiple intelligence and thematic” concepts have been adopted in the Turkish national education programs. This study is based on the themes of “nature and universe” contained in the program as well as the concept of “naturalistic intelligence” which is a sub-branch of multiple intelligence. This study aims to relate the natural occurrences narrated in the children's books by Behiç Ak to the field of naturalistic intelligence.

As it was aimed to present an existing situation, descriptive screening model is used in this research. The universe of the study is the children's books by Behiç Ak. This universe consists of 21 books in total, and they have all been accessed. Since the research is conducted according to the descriptive screening model, relevant literature has been screened in the first place in order to identify the characteristics pertaining to

the field of naturalistic intelligence. Those characteristics have been divided into groups, and the resulting list has been submitted to three experts in order to receive their opinions. Thus, the scaling of this study has been finalized. The scaling has been divided into three dimensions of “classification”, “love of nature” and “awareness”.

According to the form generated for this research, the frequency and percentage of the characteristics related to naturalistic intelligence narrated in the texts have been calculated. The reoccurrence of each characteristic in how many books has been determined. Accordingly, it has been understood that “He/she recognizes the livings in nature and knows their respective characteristics” and “He/she classifies the livings in nature by distinguishing their similarities and differences” are the most covered research items under the dimension of “classification”. The books under investigation mostly highlight recognition of livings and classification. Observation, curiosity and awareness are the most important features forming the basis of a research in any field. In this context, it has been found out that the books under investigation contain many examples related to the dimension of “awareness”. Interestingly, rare examples have been found in terms of the research item “He/she ponders over the reasons of man’s existence as well as his/her own existence”.

It has been concluded that the least recurring theme is love of nature. So, it may be said that love of nature is highlighted less than the other dimensions and that the books under investigation are weak in this regard. It has also been seen that love of nature is not mentioned in the definition of naturalistic intelligence. It may be asserted that the definition should be improved in this regard. The books under investigation cover many characteristics in terms of the dimension of “awareness”. Awareness is one of the basic stages of getting into action. Therefore, it will not be wrong to say that the books may be used for this purpose. Furthermore, it may also be said that other books written for children should be investigated in this regard to make sure that they are utilized in the educational system.